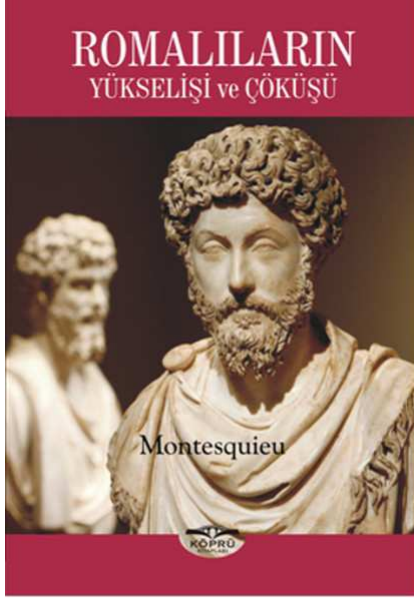

Montesquieu, **Romalıların Yükseliş ve Çöküşü**, Çeviri: Ahmet Saki, İstanbul, 2014, Köprü Yayınları, 185 sayfa, ISBN: 978-605-63784-5-4.

Hüseyin ÜRETEN*

Lectori salutem (L.S. [Okuyucuya selam olsun!])

İncelemekte olduğumuz kitap, ünlü Fransız politik düşünürü Charles Louis DE SECONDAT MONTESQUIEU, Baron de La Brede et de MONTESQUIEU'nün (18 Ocak 1689 - 10 Şubat 1755) 1734 yılında yayımladığı *Considerations sur les causes de la Grandeur des Romains et de leur Decadence* (= "Roma İmparatorluğunun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi") adlı çalışmasıdır. Montesquieu eserinde adından da anlaşılacağı üzere, büyük ölçüde antik yazarların eserlerinden yararlanarak aynı konuyu işlemiş olan Floransalı ünlü devlet teorisyeni Niccolo MACCHIAVELLI (1469-1527) ve İngiliz tarihçi Edward GIBBON (1737-1797) gibi Roma'nın

yıkılma nedenleri üzerinde durmuştur.

Kitabın arka kapağındaki tanıtım yazısında şu ifade yer almaktadır: "Yazara göre Roma yükselişini önce kralların kişisel değerlerine sonra da imparatorluğun ve cumhuriyetin erdemlerine (disiplin, kanunlara saygı, yurdunu sevme, eşitlik duygusu, senatonun ölçülü davranması ve sözünü geçirmeyi bilmesine) borçludur. Çöküşü de imparatorluğun gelişigüzel bir şekilde büyümesinin, uzak ülkelerde yapılan savaşların, imparatorluğun savunmasında barbarlara güvenilmesinin ve törenlerin bozulmasının bir sonucudur."

İşte bu bağlamda yazar, antik yazarların eserlerinden de yararlanarak kaleme aldığı eserinde bizlere Roma'nın kuruluşundan yıkılışına kadar olan tarihsel süreci yirmi üç bölümde ayrı ayrı başlıklar halinde anlatmaya çalışmıştır. Eser, 2014 yılında Köprü Kitapları tarafından yayımlanmıştır. Önsöz ve yirmi üç bölümden oluşan kitap 185 sayfadır. MONTESQUIEU'nun bu eserinin Türkçeye çevrilmesine Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası'nda yazdığı bir yazıyla Celal Nuri önyak olmuş ve söz konusu eser daha önce yani 1919

---

* Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanı (hureten@adu.edu.tr).

yılında “Romalıların Azamet ve İnhitatları Hakkında Mülahazat” adıyla Ahmet SAKİ tarafından günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

“Romalılara ait olan kitabı, abartısız on iki defa okudum ve her incelemede bir yeni eseri tetebbu ettiğime kani oluyorum. Havas için bunun gibi faydalı eserlere az tesadüf edilir. Her asrın mahsulat-ı fikriyesi içinde bu derece nefis eserlerin sayısı üçü, beşi geçmez”. Önsözden alınan bu cümlelerin sahibi incelediğimiz kitabı günümüz Türkçesine aktaran Ahmet SAKİ’dir. Bizim de burada tanıtacağımız eser, yine çevirmen SAKİ tarafından günümüz Türkçesine kazandırılan aynı eserdir, ancak Köprü Kitapları tarafından 2014 yılının Mart ayında 1. basımı yapılan eserin bu kez adı “Romalıların Yükselişi ve Çöküşü” olmuştur.

Bilindiği üzere, Roma Tarihi, “Eskiçağ” dediğimiz büyük tarihi devirler dramının son perdesidir: Roma Tarihi ile bir devir sona ermekte ve arkadan yeni bir devir başlamaktadır. Ve yine bilindiği üzere, Roma tarihi boyunca üç farklı yönetim biçimiyle idare edilmişti: Krallık (İÖ yak. 753-509), Cumhuriyet (İÖ yak. 509-27) ve İmparatorluk: Principatus ve Dominatus olmak üzere (İÖ. yak. 27-İS 476). Ancak MONTESQUIEU kaleme aldığı bu kitap bizlere, aşağıda da görüleceği üzere, ayrı ayrı başlıkların verildiği yirmi üç bölüm halinde Roma tarihi süreci ile birlikte devamı niteliğinde olan Doğu Roma İmparatorluğu sürecini de aktarmaktadır. SAKİ’nin *Önsöz*’de de belirttiği üzere, Romalılara ait olan bu kitabın, Osmanlı aydınları tarafından önemli sayılmasının nedeni Romalılarla Osmanlılar arasında kurulun paralelliktir. Kitabın günümüz Türkçesine aktarıldığı dönem yani 1919 yılı, Osmanlı’nın içinde bulunduğu durum dikkate alınacak olursa, eserin önemi daha iyi anlaşılır.

Tanıtıma çalıştığımız bu eser, yukarıda da belirttiğimiz üzere, 185 sayfadan ve kronolojik bir bakış açısı izlenerek küçük alt başlıklar altında *Yirmi Üç Bölüm*’den oluşmaktadır: *Birinci Bölüm*: “Romalıların İlk Zamanları: Savaşları” (s. 7-14). *İkinci Bölüm*: “Romalılarda Savaş Sanatı” (s. 15 - 19). *Üçüncü Bölüm*: “Romalıların Nasıl Yükseldi?” (s. 21-23). *Dördüncü Bölüm*: “Galyalılar-Pirus-Kartaca ile Roma Arasında Mukayese-Annibal Muharebesi” (s. 25-34). *Beşinci Bölüm*: “Kartacalıların Düşüşünden Sonra Yunanistan, Makedonya, Suriye ve Mısır’ın Durumu” (s. 35-45). *Altıncı Bölüm*: “Bütün Kavimleri Egemenlikleri Altına Almak için Romalıların Buldukları Yöntemler” (s. 47-58). *Yedinci Bölüm*: “Mitridate Romalıların Nasıl Direndi?” (s. 59-61). *Sekizinci Bölüm*: “Şehirde Varlığı Hiç Eksik Olmayan Tefrikalara Dair” (s. 63-68). *Dokuzuncu Bölüm*: “Romanın Çöküşünü Hazırlayan İki Sebep” (s. 69-73). *Onuncu Bölüm*: “Romalıların Ahlaki Düşüşü” (s. 75-76), *On Birinci Bölüm*: “Sulla, Pompeius ve Sezar” (s. 77-88). *On İkinci Bölüm*: “Sezar’ın Ölümünden Sonra Romalıların Durumu” (s. 89-94), *On Üçüncü Bölüm*: “Augustus” (s. 95-103). *On Dördüncü Bölüm*: “Tiberius” (s. 105-110), *On Beşinci Bölüm*: “Capus Caligula’dan Antonius’a Kadar Hüküm Süren İmparatorlar” (s. 111-119). *On Altıncı Bölüm*: “Antonius Devrinden Probus Zamanına Kadar Devletin Durumu” (s. 121-130). *On Yedinci Bölüm*: “Devlette Değişme” (s. 131-137). *On Sekizinci Bölüm*: “Romalıların Kabul Edilen Yeni Kanunlar”

(s. 139-144). *On Dokuzuncu Bölüm*: "Attila'nın Gücü-Barbarların Birleşmesinin Sebepleri ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Yıkılma Nedenleri" (s. 145-149). *Yirminci Bölüm*: "İustinianus'un Fetihleri-Yönetim" (s. 151-159). *Yirmi Birinci Bölüm*: "Doğu Roma İmparatorluğu'nda Karışıklıklar" (s. 161-166). *Yirmi İkinci Bölüm*: "Doğu Roma İmparatorluğu'nun Zaaf Noktaları" (s. 167-177). Son Bölüm yani *Yirmi Üçüncü Bölüm*: "Doğu Roma İmparatorluğu'nun Devamlılığının Sebepleri ve Çöküşü" (s. 179-185).

Roma'nın dünya egemenliğinin tarihi ne müthiş bir başarı ne de kaçınılmaz bir başarısızlıktır; her şeyden önce, başka imparatorluklara göre çok özel bir durum olan zamanın bir ürünüdür. Ayrıca, imparatorluk yapısı, yeni ve etkili bir yönetim biçimi arayışı içinde, bir alandan başka bir alana eşitsiz ve kesintili bir biçimde mirasları ve öncellemeleri de içinde barındırdığından birtakım uygun şemalara da direnir. Augustus'un yeni örgütlenmesi farklı ve şaşırtıcı siyasal, sosyal, kültürel ve dinsel gelişmeleri destekleyen bir barış ortamı getirmiştir. Modern devlet, tanrının himayesindeki monarşi, özgürlüğün kaynağı yurttaşlık düşüncesi, özel ve kamusal alan arasındaki ilişkiler sorunu, yabancıların entegrasyonu, hukuk ve adaletin önemi, yönetsel ve askeri etkinlik araştırmaları, iktidarın hizmetindeki yazıdan sistematik biçimde yararlanma... Bütün bunlar göstermiştir ki, atılan tohumlar verimli olmuştur ve Roma tarihinin her dönemdeki büyüleyiciliğinin damgası da derin ve sürekli. 21. yüzyıldan bakıldığında, Roma İmparatorluğu'nun egzotizmi gene gerçektir. İçinde barındırdığı toplumlar, insani ve kutsal güç, mutluluk, kader, ortak yaşam, gelişme, ölüm konusunda bizim gibi düşünmüyorlardı. Akıl, gücünü eylemden, pratikten, deneyimden alıyordu. (...)

Bu sebepten, ilgili okuyucu kitabı okurken, SAKİ'nin de *Önsöz*'de belirttiği üzere, MONTESQUIEU'nun içinde bulunduğu dönemin koşullarını göz önünde bulundurmalı, aydınlanma düşüncesinin sahip olduğu genellemeci ve yer yer nükseden indirgemeci yaklaşımları değerlendirmelidir.

Diğer bir önemli nokta ise –her ne kadar doğrudan bu kitapta müşahade edilen bir fenomen olmasa da- MONTESQUIEU'nun Türkler ve doğu toplumlarıyla ilgili değerlendirmelerinde oryantalistik bakışın izlerinin görülmesidir.

Eserin tamamını okuduktan sonra kanaatimiz şudur ki, kitabın isminde geçtiği üzere eser sadece Eski Roma Tarihi'ni değil, devamı niteliğindeki Doğu Roma İmparatorluğu'ndan da bahsetmektedir. Ancak kitap ne yazık ki, çok sayıda yazım ve anlatım hatası da içermektedir. Ayrıca editoryal olarak da çok başarısız. Paragraf başlıkları ve satır sonlarında kaymalar var. Anlatım bozuklukları nedeniyle kitap okunamıyor.

Tüm bu hususların ardından denilebilir ki, saydığımız bu hususlar ne MONTESQUIEU'nun ne de bu eserin Batı düşünce tarihi içerisindeki önemini azaltmaz.

Kısacası, bu kitabı okuyan okuyucularımız kitapla ilgili kararını bağımsızca verecektir. Sonuç olarak, Eskibatı Tarihi Araştırmalarının Tarihçesine yaptığı bu önemli katkılarından dolayı yazara müteşekkirimiz.